

Maksymilian Jackiewicz

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Spółeczno-prawne aspekty niskiej frekwencji wyborczej¹

Socio-legal aspects of low voter turnout

Streszczenie: Celem niniejszej publikacji jest wyjaśnienie podstawowej wartości demokracji, jakim jest udział w wyborach powszechnych. Poruszone kwestie mają za zadanie wyjaśnić przyczyny ukierunkowania się obywateli, dotyczące uczestnictwa w wyborach, jako jedno z podstawowych zadań odpowiedzialnego, świadomego swych praw społeczeństwa. Wybory powszechne to ważny aspekt w życiu obywateli, który nie powinien być bagatelizowany. W ten sposób wyrażane są takie aspekty, jak: przynależność, zainteresowanie sprawami bieżącymi, poglądy, odpowiedzialność. Wszystkie te czynniki mają ogromny wpływ na ukształtowanie kierunku, w jakim ma podążać Polska. Odpowiedzialność ta spoczywa właśnie na społeczeństwie poprzez jego świadomy wybór. Brak zaangażowania obywateli w życie społeczne, co wyraża się nieuczestnictwem w wyborach, może mieć skutki negatywne wpływające na kolejne pokolenia. Ważną rolę odgrywają instytucje państwowe w uświadomieniu obywatelom ich znaczenia. W sprostaniu takim zadaniom instytucje te powinny aranżować różnorodne akcje, mające na celu zachęcenie obywateli w aktywnym uczestnictwie przy wyborze kandydatów, decydujących o najważniejszych sprawach w ojczyźnie. Właśnie ta postawa i zaangażowanie jest podstawą świadomego dążenia do demokracji.

Słowa kluczowe: frekwencja, demokracja, społeczeństwo, wybory

Abstract: The purpose of this publication is to explain the basic value of democracy, which is to participate in the general elections. Issues raised are intended to explain the reasons for targeting citizens to participate in elections, as one of the basic tasks of a responsible, aware of their rights of society. A general election is an important aspect in the lives of citizens, which should not be underestimated. In this way they are expressed aspects such as membership, interest in current affairs, opinion, responsibility. All these factors have a huge impact on shaping the direction in which it is to be in Poland in the future. This responsibility rests precisely on society through their conscious choice. Lack of involvement in social life by not participating in the elections could have negative effects impacting on future generations. Play an important role in raising awareness of state institutions that perform functions citizens. In cope with such tasks, these institutions should arrange a variety of actions, designed to encourage citizens to participate actively in the selection of candidates, deciding on the most important issues in the country. It is this attitude and commitment is the basis of conscious striving for democracy.

Keywords: attendance, democracy, society, elections

¹ Opracowano pod opieką naukową dr. Michała Krawczyka.

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest przedstawienie jednego z aspektów szeroko rozumianej demokracji wyrażonej poprzez uczestnictwo w wyborach powszechnych w Polsce. W pierwszej części materiału zostaną omówione przyczyny niskiej frekwencji w czasie wyborów na przełomie ostatnich lat. Natomiast druga część zostanie poświęcona aspektowi dotyczącego poziomu frekwencji, poprzez odnalezienie odpowiedniego sposobu na zwiększenie zainteresowania obywateli powszechnymi wyborami.

Istota demokracji

Termin „demokracja” pochodzi z języka greckiego, co oznacza „władza ludu”, czyli „demos kratos”. Jest to system rządów i forma sprawowania władzy, kreowana przez wolę obywateli. Państwo demokratyczne, jako cel swojego działania, stawia na takie wartości, jak tolerancja wobec:

- wyznań religijnych,
- narodowości,
- ochrony prawnej dla wszystkich obywateli,
- dostępu do edukacji,
- wolności słowa.

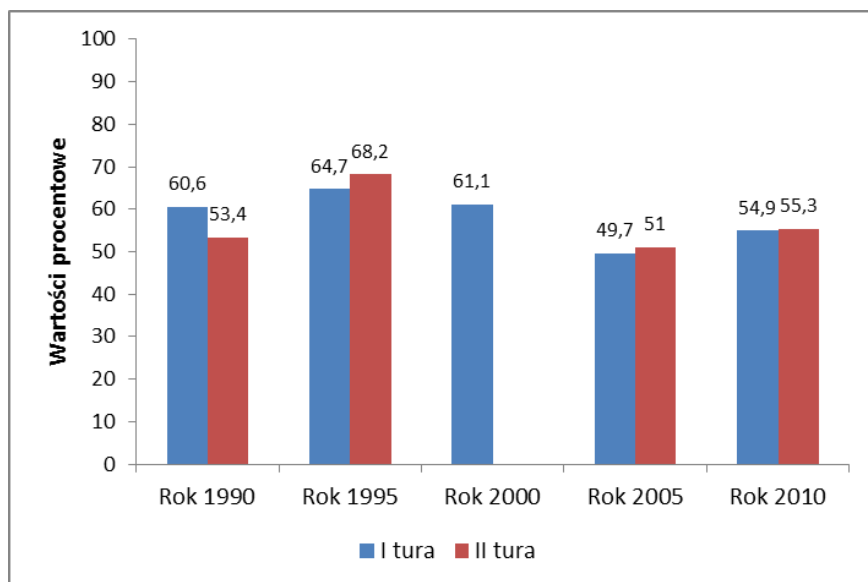
W Polsce funkcjonuje system demokracji pośredniej. Władzę wykonawczą sprawuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Rada Ministrów, natomiast władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat. Organy władzy publicznej wybierane są drogą powszechnych wyborów z upoważnienia suwerena, czyli narodu.

W obecnych czasach społeczeństwo posiada swobodny dostęp do różnorodnej wiedzy. Po przemianach ustrojowych, które miały miejsce po 1989 roku, naród staje się coraz bardziej tolerancyjny dla innych kultur. Wydarzenia związane z przystąpieniem Polski do NATO lub Unii Europejskiej kreują poglądy i są znacznym efektem zmian w kraju. Obywatele stają się coraz bardziej otwarci na podstawowe idee demokracji. W głównej mierze staje się to dzięki środkom masowego przekazu, jakimi są: media, prasa, internet, które dostępne już są praktycznie na każdym kroku. Mimo tego ciągłego procesu, procesu „dorostania do demokracji”, który trwa ponad 25 lat, specyfika społeczeństwa dotycząca aktywności w głosowaniu i jej efektywność na tle innych krajów zachodnich jest znikoma. Z upływem czasu ten problem coraz bardziej się pogłębia. Z punktu widzenia niniejszej publikacji potrzebą jest wyjaśnienie terminu „frekwencja wyborcza”, która ma na celu określenie oddanych głosów do liczby uprawnionych obywateli. Wspomniana metoda jest często stosowana, gdyż opiera się na danych liczbowych, które są zazwyczaj łatwo dostępne². Frekwencja w najczęstszym ujęciu to odsetek uprawnionych ludzi do głosowania, którzy oddali swój głos w referendach lub wyborach.

² Pettersson O., *Rola instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w przekazywaniu obywatelom informacji o wyborach*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009, s. 3.

Niska frekwencja – analiza, powody, sposoby rozwiązania problemu

Zmiany, które rozpoczęły się w Polsce ponad 20 lat temu, umożliwiły rozpoczęcie modernizacji życia społecznego, politycznego i gospodarczego³. Analizując wybory prezydenckie w latach 1990-2000, frekwencja wynosiła ponad 60% na 100% uprawnionych osób do głosowania. W ciągu ostatnich 10 lat, liczba ta zmniejszyła się aż o 10%. W przypadku wyborów parlamentarnych, frekwencja wyborcza poczynając od roku 1990 do 1997 wynosiła średnio około 50%, w roku 2001 – 46% a w 2005 roku frekwencja wyborcza przekroczyła ledwo próg 40%. W kolejnych latach frekwencja kończyła się wynikiem 54% odnośnie do roku 2007 oraz 49% w 2011 roku⁴. Analizując te wyniki z ostatnich 20 lat pod kątem wyborów, można postawić tezę, że zmniejszająca, bądź utrzymująca się na niskim poziomie frekwencja wyborcza jest oznaką kulejącej podstawy demokracji jakim jest udział społeczeństwa w wyborach. Potwierdza to również Jacek Raciborski, uważając, że: „z frekwencją wyborczą w wielu demokracjach są kłopoty, w Polsce szczególnie wielkie”. Autor uważa również, że: „jedną z najważniejszych konsekwencji nikłego uczestnictwa obywateli w procedurach wyborczych jest poważny deficyt legitymizacyjny”⁵.

Wykres 1. Frekwencja z wyborów prezydenckich na przełomie 20 lat
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów Państwowej Komisji Wyborczej.

³ Morawski W., *Modernizacja Polski: Struktury. Agencje. Instytucje.*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010, W. Stelmach A., *Procesy i procedury demokratyczne w Polsce*, Adam Marszałek, Toruń 2014, s. 84.

⁴ Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej o wynikach wyborów do Sejmu, Senatu Rzeczypospolitej Polskiej i na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w latach 1990-2011r.

⁵ Wiatr J. J., Raciborski J., Bartkowski J., Fraczkak-Rudnicka B., Kiliński J., *Demokracja polska 1989-2003*, Warszawa 2003, s. 208.

Spowodowane jest to wadliwym funkcjonowaniem instytucji państwowych, poprzez nieodpowiednie realizowanie swoich kompetencji. Skutkami tego jest coraz bardziej pogłębiający się brak zaufania społeczeństwa do organów rządowych. W Polsce często przed wyborami jest podejmowany temat problemu niskiej frekwencji i z czego on wynika. Powodów jest kilka, a mianowicie jednym z nich jest sposób myślenia ludzi. Część z nich, którzy nie biorą udziału w wyborach uważa, że nie ma znaczenia kto wygra bo i tak będzie zawsze tak samo i zmiana władzy nic nie pomoże, jak również, że jeden głos tak naprawdę nic nie zmieni. Takie myślenie oczywiście jest błędem, ponieważ tzw. „jednych głosów” tworzy się bardzo dużo, czego konsekwencją jest późniejsza niska frekwencja. Innym powodem, dla którego dany podmiot nie korzysta z przywileju do głosowania jest brak kandydata, który odpowiadałby poglądom wyborcy. Jest ogromna liczba ludzi niezdecydowanych, którzy tak naprawdę jeśli już w ogóle idą do głosowania, to podejmują decyzję w ostatniej chwili i kiedy patrzą na listę, to często żadne nazwisko, z wyjątkiem jednego, nic im nie mówi. Istnieje wówczas spore prawdopodobieństwo, że zakreślą właśnie to nazwisko, bo jest tym jedynym, które z czymkolwiek im się kojarzy⁶. Tu pojawia się jeden ze sposobów zmniejszenia takiego problemu, automatycznie poprawiający frekwencje. Z pewnością każdy wyborca znalazłby kandydata odpowiadającego swoim preferencjom, aczkolwiek problem tkwi w przekazie kompetencji danego pretendenta.

W mniejszych miejscowościach frekwencje poprawiłoby większe zaangażowanie komitetów w zaprezentowaniu swoich programów wyborczych, poprzez organizowanie spotkań z mieszkańcami, jak i również organizowanie debat typowych dla większych miast między kandydatami w przypadku wyborów samorządowych. Same bilbordy porozwieszane na każdym rogu i plakaty kandydatów na słupach energetycznych nie wiele informują mieszkańców poza hasłami zaprezentowanymi na nich. W naszym społeczeństwie występuje również grupa ludzi uważająca, że głosowanie nie ma wpływu na wyniki wyborów. Ich zdaniem wybory w Polsce są manipulowane. Aby zapobiec takiemu tokowi myślenia, powinno zastosować się z punktu widzenia technicznego sposoby, jakie są wykorzystywane w innych krajach Unii Europejskiej. Przezroczyste urny z możliwością liczenia wrzuconych kart do głosowania oraz monitoring, zaradziłoby w dużym stopniu próbom manipulacji przy ustalaniu wyników głosowania. Automatycznie zwiększyłoby to aktywność dotyczącą brania udziału w głosowaniu. Według Seymoura Lipseta państwo, w którym duża część społeczeństwa jest bierna, niezainteresowana i nieświadoma, narażona jest na brak przyzwolenia, a także na ograniczoną możliwość wypracowania konsensu⁷. Niska frekwencja i brak uczestnictwa w wyborach są obrazem ukształtowania społeczeństwa obywatelskiego. Absencja wyborcza określa się mianem bierności wyborczej, czyli zjawiskiem nieuczestniczenia uprawnionych obywateli w głosowaniu⁸. Brak zaangażowania się obywateli w głosowanie, automatycznie powoduje brak przynależności do stanu rzeczowego.

⁶ Dudek A., Flis J., Garapich A., Górny G., Kosson G., Zybortowicz A., *Jak Wygrać wybory? Słowa i Myśli*, Lublin 2014, s. 19.

⁷ Lipset S.M., *Spoleczne podstawy polityki*, Homo Politicus, Warszawa 1995, s. 231.

⁸ Sokół W., Żmigrodzki M., *Encyklopedia politologii*, tom 1: Teoria polityki, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 1999, s. 13.

Dokonany wybór skutkuje więc konsekwencjami nie tylko politycznymi⁹. Społeczeństwo bierne, obojętne nie wykorzystujące swoich praw, poza brakiem wypowiedzenia się o stanie faktycznym jest zarazem odpowiedzialne za ukształtowanie kierunku w jakim zmierza kraj. Dlatego, aby wpłynąć na poprawę takiego ukształtowania obywateli, w dużej mierze mogłaby się przyczynić organizacja kampanii informującej przed każdym głosowaniem. Przełamanie zjawiska niskiej frekwencji to nie jest zadanie na jedną czy drugą kampanię, tylko tak naprawdę wielkie wyzwanie dla wszystkich zwolenników demokracji¹⁰. Celem takich akcji jest uświadomienie obywatelom, jak ważny jest każdy głos, jaki ma wpływ na dalszy etap życia i kolejnych pokoleń, ponieważ to od społeczeństwa zależy, jakie zostaną stworzone warunki życia i od jego wyboru będzie zależało ukierunkowanie oraz rozwój kraju. Poza tą świadomością oraz dzięki takiej kampanii można byłoby osiągnąć satysfakcjonujący akt, jakim jest podstawowa forma demokracji, w której jako obywatele odczuwalna jest ważna rola solidarności w służbie dbania o ojczyznę. A. Lijphart zauważa, iż: partycypacja wyborcza jest najważniejszym sposobem aktywności obywateli i przypisuje jej wręcz fundamentalne znaczenie dla równości – jako podstawowej wartości demokracji¹¹.

Bibliografia

Akty prawne

Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej o wynikach wyborów do Sejmu, Senatu Rzeczypospolitej Polskiej i na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w latach 1990-2011 r.

Literatura

- Dudek A., Flis J., Garapich A., Górny G., Kosson G., Zybortowicz A., *Jak wygrać wybory? Słowa i Myśli*, Lublin 2014.
- Dziewulak D., *Wybrane problemy systemów wyborczych*, Wydawnictwo Sejmowe Kancelarii Sejmu, Warszawa 2011.
- Lijphart A., *Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma*. *American Political Science Review* 1997.
- Lipset S.M., *Społeczne podstawy polityki*, Homo Politicus, Warszawa 1995.
- Morawski W., *Modernizacja Polski: Struktury. Agencje. Instytucje.*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010.
- Pettersson O., *Rola instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w przekazywaniu obywatelom informacji o wyborach*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009.
- Sokół W., Żmigrodzki M., *Encyklopedia politologii*, tom 1: Teoria polityki, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 1999.

⁹ Dziewulak D., *Wybrane problemy systemów wyborczych*, Wydawnictwo Sejmowe Kancelarii Sejmu, Warszawa 2011, s. 5.

¹⁰ Dudek A., Flis J., Garapich A., Górny G., Kosson G., Zybortowicz A., *Jak wygrać wybory? Słowa i Myśli*, Lublin 2014, s. 21.

¹¹ Lijphart A., *Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma*. *American Political Science Review*, 1997, 1: 1-6.

Stelmach A., *Procesy i procedury demokratyczne w Polsce*, Adam Marszałek, Toruń 2014.

Wiatr J.J., Raciborski J., Bartkowski J., Frątczak-Rudnicka B., Kiliński J., *Demokracja polska 1989-2003*, Warszawa 2003.